

25/8

Presidenternas inspiratör

I serien om Wilson och Roosevelt skriver Herbert Tingsten här om en föga känd roman av överste Edward House, som sannolikt inspirerat presidenterna i deras politiska strävanden. — De föregående artiklarna var införda den 18 respektive 22 augusti.

MELLAN SLUTET av 1880-talet och det första världskriget ligger den politiska romanens gyllene tid i USA. Temat är nästan genomgående detsamma: alliansen mellan affärsmän och politiker, odugligheten och korruptionen i det offentliga livet, demokratis undergrävande genom folkets likgiltighet och de rikas och mäktigas osynliga styrelse. Föregångare var Mark Twain, Howells och Henry Adams — den sistnämnde uttryckte i "Demokrati" sitt förakt för amerikansk vulgaritet och dollardyrkan innan han, liksom tidigare Henry James, definitivt flydde till Europas fitness, traditionalism och komplikation. Sedan kom floden av indignationsromaner i början av 1900-talet, Frank Morris, Dreiser, Upton Sinclair, Booth Tarkington, Winston Churchill. Någon gång tog man saken överlägset och med humor, ibland drevs man över till utopin (Howells "Bellamy"), det hände att de skurkaktiga styresmännen blev något av övermänniskor (Dreiser), men vad som dominerade var föraktet och ursinnet. Ofta är förebilderna tydliga: Southern Pacific Railway Company, som Morris skildrade i "The Octopus", kapitalisten Yerkes i Chicago, som blev "finansmannen" och "titanen" i Dreisers romaner. Litteraturen förberedde, liksom de små misslyckade partibildningarna och den radikala pressen, den omvälvning som skulle börja med Theodore Roosevelt och Woodrow Wilson och fullbordas under Franklin Roosevelt.

De flesta av dessa namn har gått till litteraturhistorien, några av dem som stora och numera

President Wilson och överste House i New York 1915.

respekterade författare. Men den mest direkt inflytelserike har, såvitt jag kunnat finna, inte fått plats i detta blygsamma Pantheon. Överste Edward House, en förmögen, politiskt intresserad privatman från Texas, är känd och omskriven som Wilsons vän och rådgivare, men nämns i regel inte ens i politiska arbeten som

romanförfattare. Och dock anses hans år 1912 anonymt utgivna roman "Philip Dru, Administrator, the Story of Tomorrow 1920—1935", ha hört till Wilsons och Franklin Roosevelts mest uppskattade och använda intellektuella bagage. Bryan och Lane, Wilsons utrikes- och inrikesministrar, talade om det inflytande boken hade på presidenten: "Allt vad boken förut-

säger kommer till stånd... Presidenten kommer alltid till slut fram till Philip Dru" ("The Intimate Papers of Colonel House"); Roosevelt lär ha talat om romanen som sin "politiska bibel" och House hörde, såsom framgår av Roosevelts brev, även till denne presidents nära rådgivare intill sin död 1938. Det förtjänar tilläggas att många vid bokens publicering gissade på Theodore Roosevelt som författare och att boken nu är ytterst svår att få, därför att familjen House inköper exemplaren — på grund av att man skäms för inflytandet på Franklin Roosevelt.

Philip Dru är, då romanen börjar 1920, en farmarpojke som just gått ut vid militärakademien i West Point. Han är också intellektuellt och moraliskt en övermänniska. Då han räddar en kurskamrats syster, Gloria, på en ökenvandring får han en ögonsjukdom och tar avsked. Han blir berömd genom att han vinner regeringens pris för det bästa militära arbetet under fem år. Vid samma tid inser han att samhället är ruttet och måste i grunden reformeras för att frihet och demokrati skall återställas. Han blir än mera ryktbar genom tidskriftsartiklar i detta ämne. Då en liga av stor-

kapitalister genom korruption och brutala manövrer gör sin hejduk till president och denna ligas uppträdande och planer avslöjas framträder Dru som folkets man i tal och skrift. Ett nyval till kongressen förfalskas av regeringen genom tvång och våld. Uppror utbryter, Dru blir de upproriskas general och besegrar i en väldig drabbning regeringens trupper. Han finner det sin plikt att bli diktator. "Under nattens långa vakor, i ensamheten i mitt tält, har jag tänkt ut en plan för styrelsen, som jag, med Guds hjälp, skall skänka åt det amerikanska folket. Mitt liv är helgat åt vår sak, och hur avskyvärt jag än finner det att åtaga mig den högsta makten, ser jag ingen annan utväg, och jag skulle svika min kallelse om jag inte fyllde min plikt."

Under sju år är Dru diktator. Hans styrelse är vis och human men tål naturligtvis ingen obefogad opposition, och oppositionen befinner sig vara obefogad. Amerika blir perfekt, rikt, friskt och moraliskt. Dru blir god vän även med storkapitalisternas ledare, som visar sig vara en mycket hygglig man, och förmår denne att testamentera sina 200 miljoner dollar till klubbar för ogifta kvinnor; dessa skall uppfostas till dygd genom "läsning av intressanta berättelser, som var för sig ger en moralisk lektion" och genom "informella samtal med husmodern, som skall ge dem en föreställning om de avgrunder som omger dem". I slutet av sjuårsperioden uppstår emellertid internationella svårigheter, och Mellanamerika visar sig odugligt både i demokratins skötsel och i betalningen av amerikanska lån. Dru ordnar därför en uppdelning av världen, besegrar Mellanamerika och lägger sig därjämte på fredlig väg till med Kanada och de europeiska kolonierna i Västindien. De efterblivna staterna skall skötas exemplariskt och uppfostas till självstyrelse. "Men i framtiden", proklamerar Dru, "är vår flagga er flagga, och ni står direkt under Förenade staternas beskydd... Det är vår avsikt att vidta de mest drastiska åtgärder mot revolutionärer, banditer och andra fredsstörare."

Då allt detta är ordnat drar sig Dru tillbaka. Samtidigt friar han till Gloria, som han älskat i tysthet sedan femton år. "Lyckliga Gloria! Lycklige Philip!" En jakt ligger i San Franciscos hamn, redo att föra dem "ut i det okända". "Vart skall de resa? Skall de komma tillbaka?" Det får läsaren inte veta, men han har sina misstankar. Philip och Gloria hade under någon tid lärt sig "slavernas språk" — varför fick Gloria inte veta, ty tiden för denna insikt var ännu inte mogen — och allt talar för att de reste till det efterblivna Ryssland för att där sprida de välsignelser vilka den Nya världen redan i så rikt mått fått åtnjuta.

Hur pekoralistisk romanen än blir kanske inte tillräckligt tydligt genom mitt korta referat. Det är nästan otroligt att boken skrevs av en man på några och femtio år (House var född 1858) som stod på tröskeln av sin karriär som inspiratör av det moderna Amerikas främsta presidenter. Allt vad Dru, den onaturligt begåvade Dru, säger är deklamation av det försäkrings-

gaste slag, en blandning av religiositet — med inslag av Christian science — pryd moralism, radikalism och nationalism. Det är typiskt för tiden att allt anses ha gått galet just under de senaste årtiondena: kristendomen, som förr var bra, "har blivit en nästan alltigenom självisk religion som så gott som uteslutande sysslar med förbättringar (!) av livet efter döden"; "den vansinniga kampen om rikedom" började för en eller två generationer sedan. Det är också typiskt att en perfekt samhällsordning tänkes utformad på några år; människorna kommer till och med att under denna tid bli osjälviska, "människlighetens nyare och högre glädje eller lycka". Själva stilen är sensationellt dålig genom sina språkfel och sina gröta floskler.

Men att boken är skriven med äkta patos finns inget tvivel om. Avskyn mot utsgningen, medkänslan med fattigdomen, önskan att skapa en bättre värld är i all sin otymplighet uppenbar. Socialism förklaras visserligen vara omöjlig; den skulle — trots den förespända osjälviskheten — innebära att "vi aldrig kunde få fram den största möjliga ansträngningen, ty det skulle inte bli lönt att göra mer än andra"; folket skulle gå tillbaka i stället för att "ständigt stiga högre i det ivriga begäret att överträffa och att skörda den rika belöning som framgången ger". Rikedom skall alltså bli kvar, även om de rika — liksom i Carnegies något tidigare böcker — kommer att förstå att den är farlig och därför testamenterar sina pengar inte till barnen, utan till dygdig välgörenhet. Men kapitalismens makt skall begränsas och kontrolleras, och alla skall få det bra.

Houses reformkrav gäller det mesta, från bankväsen till begravingar, från rösträtt till skulptur. Det är en samling förvirrade och ofta motsägande förslag, men i huvudsak omfattar programmet vad Wilson och Roosevelt senare utförde eller sökte utföra. En verkställande makt av samma art som i England; rätt till arbete för alla; lägre tullar; en banklagstiftning som ger unionen större kontroll; ålderdoms- och sjukförsäkring samt understöd åt eventuella arbetslösa; statlig skiljedom i arbetsvister; progressiv inkomstskatt; rösträtt för kvinnor; skärpt kontroll över truster och storföretag; avskaffande av domstolarnas lagprövningsrätt och reformering av domstols- och advokatväsendet; revokation av legislaturledamöter och mycket annat. Många av dessa reformer låg i tiden, men i varje fall kan man inte i något partiprogram och såvitt jag vet inte i någon politikers deklamationer finna så mycket av vad som kom att genomföras under de närmaste årtiondena som i romanen om Philip Dru — Wilsons mexikanska politik och den moraliska förkunnelse som ackompanjerade den påminner nästan komiskt om Philip Dru.

Att mera ingående visa i vad mån House påverkade de båda stora presidenterna är naturligtvis omöjligt; längre än till de allmänna uttalanden som förut citerats torde det vara svårt att komma. I biografier och historiska översikter berörs sällan "Philip Dru". Houses biograf Smith tycks inte ha haft reda på bokens existens. Jag har intrycket att parallellen mellan Dru och statsledarna anses en smula genant. Men det kan inte betvivlas att Wilson och Roosevelt, med sin smak för enkla, sedligt rena äventyrsböcker och sin kallelse att reformera världen, i förtjusning läste om "Philip Dru" och i hans anda spekulerade om de moderata reformer som skulle skapa en ny värld.

HERBERT TINGSTEN

D • N

27/8 1957

Det vita väldet i Sydafrika

För varje år blir klyftan djupare mellan det sydafrikanska nationalistpartiets stora perspektiv och dess praktiska politik. Det stora perspektivet, apartheid eller separation i egentlig mening, innebär att Sydafrika skulle uppdelas i två eller flera självstyrande områden, reserverade för de skilda raserna; den svarta majoriteten på nio miljoner skulle leva för sig själv och styra sig själv lika väl som den vita minoriteten på tre miljoner. En grupp personer, främst ideologerna inom den reformerta kyrkan, har säkerligen med ärlighet och allvar framfört denna tanke. Men dess utopiska karaktär blir alltmer allmänt genomsådad.

Samliv och samarbete raserna emellan är ofrånkomligt. De vita äger omkring 85 procent av jorden, de svarta reservaten omfattar resten; hur skulle man kunna tänka sig att de vita härskarna överlät större delen av sin jord till en nybildad svart stat eller provins? Medan apartheid förkunnas flyttar de svarta, i flykt från nöden inom sina små reservat, till storstäderna för att få bröd och arbete, och de vitas ekonomi är helt beroende av denna billiga svarta arbetskraft. Vad de svarta ledarna önskar är inte en återgång till en förment idyll av primitivism, utan delaktighet i det välstånd, den kultur och den politiska ordning som de vita representerar. Sedan en av nationalistregeringen tillsatt kommitté i ett väldigt betänkande (Tomlinson-rapporten) analyserade och i realiteten förnekade möjligheten av apartheid för ett par år sedan kan denna lösning anses vara avförd från praktisk politik. Då en och annan nationalistledare ännu talar om apartheid i denna mening — som något som skall komma om 100, 200 eller 500 år — är det inte längre fråga om utopism, utan om illusionism, om ett alibi för den ohyggliga politik som faktiskt bedrivs.

V
at
ti
m
vi
ka
se
i
S
pe
so
är
or
ni
sk
til
i
el
nä
fu
sig
fri
löl
ko